

एआय (AI) च्या युगातील राजकारणाचे भविष्य

लेखक: श्री. आजिनाथ भगवान दडस

काकासाहेब चव्हाण कॉलेज, तळमावले

Email. ID: dadasajinath76@gmail.com

Contact No. - +918956171976

प्रस्तावना (Introduction)

विसाव्या शतकात संगणकाने आणि एकविसाव्या शतकाच्या सुरुवातीला इंटरनेटने राजकारणाची दिशा बदलली. परंतु, आता आपण अशा वळणावर आहोत जिथे आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स (कृत्रिम बुद्धिमत्ता) केवळ राजकारण करण्याची पद्धतच नाही, तर लोकशाहीचा पायाही बदलू पाहत आहे. एआयमुळे डेटाचे विश्लेषण, मतदारांचे वर्तन आणि धोरण निर्मितीमध्ये अभूतपूर्व क्रांती होत आहे.

निवडणूक प्रचारातील एआयची भूमिका (AI in Election Campaigning)

निवडणूका आता केवळ सभा आणि रॅलींपुरत्या मर्यादित राहिलेल्या नाहीत.

- मायक्रो-टार्गेटिंग (Micro-targeting): एआय अल्गोरिदम मतदारांच्या आवडीनिवडी, सोशल मीडियावरील हालचाली आणि त्यांच्या कलानुसार त्यांना वैयक्तिक जाहिराती दाखवते.
- चॅटबॉट्स आणि व्हर्च्युअल असिस्टंट: उमेदवारांच्या वतीने मतदारांच्या प्रश्नांना उत्तरे देण्यासाठी आणि त्यांच्याशी संवाद साधण्यासाठी एआय चॅटबॉट्सचा वापर वाढत आहे.
- डेटा विश्लेषण: कोणत्या भागात कोणत्या मुद्द्यावर जोर द्यायचा, हे एआयच्या अचूक विश्लेषणामुळे पक्षांना समजते.

प्रशासकीय सुधारणा आणि धोरण निर्मिती (Governance and Policy Making)

राजकारण म्हणजे केवळ सत्ता मिळवणे नाही, तर प्रशासन चालवणे होय.

- अचूक निर्णयक्षमता: सरकारी योजनांचा लाभ योग्य लाभार्थ्यांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी एआय मदत करत आहे (उदा. 'भाषिणी' उपक्रम).
- भविष्यवाणी (Predictive Analysis): गुन्हेगारी नियंत्रण, दुष्काळ निवारण किंवा आरोग्य सुविधांचे नियोजन करण्यासाठी एआय डेटाचा वापर करून भविष्यातील संकटांची पूर्वसूचना देऊ शकते.

आव्हाने आणि धोके (Challenges and Risks)

तंत्रज्ञानासोबतच राजकारणात काही गंभीर समस्याही निर्माण झाल्या आहेत:

- डीपफेक्स (Deep fakes): नेत्यांचे खोटे व्हिडिओ आणि ऑडिओ तयार करून मतदारांची दिशाभूल केली जात आहे. यामुळे 'निवडणूक अखंडता' (Electoral Integrity) धोक्यात आली आहे.
- अल्गोरिदमिक बायस (Algorithmic Bias): जर एआय तयार करताना त्यात पूर्वाग्रह असतील, तर ते विशिष्ट समाजघटकांविरोद्ध चुकीचे निर्णय घेऊ शकते.
- डिजिटल हुकूमशाही: सरकारे एआयचा वापर नागरिकांवर पाळत ठेवण्यासाठी (Surveillance) करू शकतात, ज्यामुळे वैयक्तिक स्वातंत्र्याचा संकोच होऊ शकतो.

जागतिक आणि भारतीय संदर्भ (Global and Indian Context)

- भारत: भारताने 'Viksit Bharat 2047' च्या स्वप्नात एआयला महत्त्वाचे स्थान दिले आहे. निवडणूक आयोगासमोर एआयमुळे पसरणाऱ्या 'फेक न्यूज'चे मोठे आव्हान आहे.

- जागतिक स्पर्धा:अमेरिका आणि चीनमध्ये एआय महासत्ता बनण्याची स्पर्धा लागली आहे, ज्याला आता 'डिजिटल शीतयुद्ध' म्हटले जात आहे.

भविष्यकालीन दिशा (The Road Ahead)

भविष्यात राजकारण हे 'मानवी बुद्धिमत्ता + कृत्रिम बुद्धिमत्ता' यांचे मिश्रण असेल.

- नियमन (Regulation): एआयच्या वापरासाठी कडक कायदे असणे गरजेचे आहे.
- नैतिक एआय (Ethical AI): लोकशाही टिकवण्यासाठी पारदर्शक आणि नैतिक तंत्रज्ञानाचा वापर अनिवार्य करावा लागेल.

निष्कर्ष (Conclusion)

एआय हे एक दुधारी शस्त्र आहे. जर याचा वापर लोककल्याणासाठी केला, तर ते रामराज्याचे स्वप्न पूर्ण करू शकते. मात्र, याचा वापर केवळ सत्ता टिकवण्यासाठी आणि द्वेष पसरवण्यासाठी झाला, तर ते लोकशाहीसाठी घातक ठरेल. भविष्यातील राजकारण्यांना केवळ लोकांची मने जिंकून चालणार नाही, तर त्यांना तंत्रज्ञानाचे सुज्ञ व्यवस्थापनही करावे लागेल.

संदर्भ सूची (References)

- ORF (Observer Research Foundation) - AI and Geopolitics reports.
- LOKSATTA - Articles on Sam Altman and Future of Politics.
- Government of India - National Strategy for Artificial Intelligence.

